

COMUNICACIÓ

Carmen Merchán Cantos (SCF): *Variacions sobre el bell i el sublim. O del llessamí i la Lluna*

A continuació faré un breu guió dels temes en els quals se centra aquesta comunicació: (a) de les nocions kantianes sobre el bell i el sublim; (b) del benefici de la tensió entre el bell i el sublim per a la vida humana; (c) de les metàfores del llessamí i la lluna com a possibles imatges per il·lustrar els conceptes del bell i el sublim; (d) i conclusió.

La tesi principal d'aquesta comunicació és que el concepte de bellesa requereix el de sublimitat, tal com ja va plantejar Kant a la seva *Crítica del Judici*. Allò bell és allò que ens complau i allò sublim és allò que ens inspira respecte. L'harmonia d'allò bell és el que ens procura plaer (el joc lliure de les facultats que no estan sotmeses a la raó teòrica). La incommensurabilitat d'allò sublim és el que ens fa sentir respecte.

Veurem ara com la tensió entre el bell i el sublim resulta necessària i beneficiosa per al ple dinamisme de la vida moral i harmònica. Agafarem, per explicar-ho, les imatges del llessamí i la lluna. He triat el llessamí com podria haver triat una altra flor i fins i tot algun altre objecte de la naturalesa propera, als quals acostumem a atribuir el qualificatiu de bells. De la contemplació d'un llessamí en podríem destacar dues coses: en primer lloc, la nostra pròpia actitud receptiva que ens obre a allò altre i en segon lloc, però directament relacionat amb el primer aspecte de la receptivitat, a la capacitat de sentir goig en rebre aquesta realitat. El llessamí ens arriba (perquè li hem fet lloc) i ens agrada (perquè ens fa sentir bé). En la dimensió de la bellesa es prepara el camí de la moralitat perquè ens fa receptius a allò altre i ens fa sentir bé amb nosaltres mateixos i amb el que ens envolta.

Passem ara al tema del sublim i a la imatge que he triat per representar-lo, la lluna. El primer que crida l'atenció és que la lluna és alhora bella i sublim. És a dir, és ambivalent. Tan sols ens cal mirar com, en molts poemes es ressalta la seva bellesa.

De tota manera, es més aviat el seu caràcter sublim el que podríem destacar i això bàsicament per un motiu: perquè pertany al que podríem anomenar món suprasensible.

Aquesta ambivalència de la qual acabem de parlar fa que la lluna pugui ser alhora metàfora d'allò bonic: riu, creix, decreix, camina, balla, etc, però també ha donat lloc a moltes històries terrorífiques: com ara la de l'home llop o la dels vampirs. I és aquesta doble dimensió entre el bell i el sublim el que ens produeix el sentiment de respecte del qual parlàvem abans. El respecte al qual fa al·lusió Kant en la seva coneguda cita de la conclusió de la *Crítica de la raó pràctica* que diu: «Dues coses omplen l'ànim d'admiració i respecte [...]: el cel estrellat que està sobre meu i la llei moral que hi ha en mi.»

Tornant altre cop als nostres exemples, podríem dir que la tensió que va de l'admiració del llessamí al respecte a la lluna, dibuixa, per així dir-ho, el recorregut pendular entre l'estètica i l'ètica, tot conformant un vincle invisible però indissoluble entre la bellesa i el bé. Per tal del fer veure aquesta tensió necessària entre el bell i el sublim imaginarem ara un possible diàleg interior d'un fictici observador d'ambdues imatges:

- Com m'agrada mirar-te i olorar-te llessamí! Ara, a la nit, el teu perfum encara és més intens i penetrant. Sembla que estiguis celebrant l'arribada de la Lluna.

- Però, què dic? Si la Lluna ja és aquí més rodona i cofoia que mai! En mirar-te em recordo d'aquell vers de Borges referent als arbres que diu: «Los árboles me dan un poco de miedo ¡son tan hermosos!» Jo sento el mateix en contemplar-te: m'agrada moltíssim, sí, però també em fas una mica de por.

- En definitiva, el meu cor s'harmonitza amb tu, llessamí, però s'expandeix i sembla tocar el misteri amb tu, senyora Lluna. Són aquests dos sentiments els que semblen tensar el meu cor i donar-li aquesta mena de dimensió de ciutadana de dos mons que es complementen.

Potser per això, el projecte del criticisme kantià, que, dit molt breument es planteja successivament les idees de veritat

(*Crítica de la Raó pura*), bé (*Crítica de la raó pràctica*), i bellesa (*Crítica del judici*), havia de concloure amb aquesta darrera, la qual fa de pont entre les altres dues.

En definitiva, amb aquesta reflexió al voltant de la idea de bellesa, he volgut fer un petit recordatori de la filosofia kantiana, així com aportar una il·lustració d'aquestes dues idees del bell i el sublim a partir de les figures del llessamí i la Lluna, i finalment destacar el vincle necessari entre les idees de bé i bellesa.

Per acabar, voldria dir que potser el que resulta sorprenent i prodigiós d'aquests dos conceptes del bell i el sublim és que el sublim ens fa sentir el bé mentre que la bellesa ens fa sentir bé.